

De omkering

Georganiseerde sociale veiligheid in Oud Mathenesse

**OPBOUWWERK
IN UITVOERING**

JOHAN JANSSENS

De omkering

Georganiseerde sociale veiligheid in Oud Mathenesse

OVER DE WEZEL EN HET KONIJN.

Een wezel komt een konijn tegen en schrikt zich te pletter. Logisch ....want het konijn is twee keer groter en ziet er veel sterker uit. Dan bedenkt het konijn ineens dat het o zo kwetsbaar is, begint te trillen van angst en maakt zich zo klein mogelijk. De wezel ruikt de angst en doodt het konijn. "Zie-jewel", denkt het konijn, "....ik ben ook altijd de lul!"

De omkering

24 oktober 1989. De gymzaal in de Engelsestraat zit barstensvol. 175 bewoners uit de Landenbuurt (voor oorlogse buurt in Oud-Mathenesse), veel vrouwen, veel ouderen. De opbouwwerker (Johan Janssens) loopt vooraf wat te stressen. Waar is 'ie bang voor?

Na lampje(87) en Flitz(88) voerde de bewonersorganisatie Oud Mathenesse & Het Witte Dorp dit jaar opnieuw campagne. Nu onder de noemer 89 Watt. Eén van de speerpunten in de campagne was de problematiek rond de woonomgeving. Centraal daarin stond de actie 'Veilig binnenterrein'. Daarnaast kwamen W(ijk) (O)nderhouds (P)loeg en de vernieuwing van het Italiaanseplein in de schijnwerper te staan. Per onderwerp werd via een informatieboekje getracht de bewoners te betrekken bij de mogelijke oplossing van problemen in de woonomgeving.

ZIE-JE WEL?

Johan: "Nou.....voor het 'zie-je-wel-effekt?'".

Wat is dat?

"Ooit een politievoorlichter over inbraakpreventie aan het werk gezien? Negen van de tien keer zit de zaal zich dan op te fokken met voorbeelden over inbraken, vandalisme en meer 'onveilig'. Supersnel ontstaat er dan zo'n sfeertje van: 'zie je wel, dat hier veel ingebroken wordt, zie je wel, dat met de jeugd niet te praten valt, zie je wel, dat ook de politie machteloos staat'. Mensen gaan banger en machtelozer weg dan dat ze binnen kwamen. Van de wal in de sloot dus".

De avond begint en heeft veel weg van een goed geregiseerde show. Tempo, spanning, humor, betrokkenheid....alle ingrediënten zitten erin. Verschillende inleiders (bewoners die al langer actief zijn in het buurtwerk) presenteren de actiepunten van '89 Watt en de Woonomgeving'. Die worden niet echt ter discussie gesteld ("t is geen inspraakavond ofzo"). Met de reacties van de zaal wordt selectief omgegaan. Wie de verantwoordelijkheid voor de problemen bij de politie, de huisbazen, de Gemeente, kortom bij 'anderen' legt, krijgt maar weinig ruimte van Sjaak Durivou, de voorzitter. Telkens wordt de discussie teruggebracht tot wat blijkbaar het centrale thema van de avond is: "Wat kunnen bewoners nu zelf doen?". Als dat 'effe' niet dreigt te lukken, springt de opbouwwerker in. Hij versimpelt en relativeert de problemen, breekt met de nodige humor de spanning en maakt de 'kansen' die de bewoners zelf kun-

nen pakken, nog aantrekkelijker. Het zie-je-wel-effekt' krijgt geen kans.

DOE HET ZELF LOGICA

Vooraf de actie 'Veilig Binnenterrein' oogst bijval. Daar heeft de hele zaal blijkbaar op zitten wachten. Cors Hordijk legt na z'n toelichting uit dat van 'wachten' geen sprake kan zijn: "t is toch jullie onveiligheid, dus je moet zelf aan de oplossing werken. We willen helpen, maar gaan het niet niet voor jullie doen!". Even slikken, maar al gauw wordt de logika begrepen. Veel keus is er trouwens ook niet. Maar het werkt.... Het enthousiasme komt los, d'r wordt niet meer gesproken over 'ze'. Mensen beginnen zich aan te melden om huis-aan-huis akkoordverklaringen op te halen.

Johan: "Dat is de spil van de actie. Je keert alles om. Als bewoners eisen gaan stellen aan b.v. particuliere huisbazen om de binnenterreinen af te sluiten, dan begin jij met eisen te stellen aan de bewoners. Als ze kankeren op de politie, dan vraag je wat ze zelf doen als er incidenten op dat binnenterrein zijn".

SOCIALE KONTROLE

Mogen bewoners soms geen eisen meer stellen aan de overheid, aan huisbazen?

"Tuurlijk, dat blijft nodig.....ik begin alleen aan de andere kant. Eisen stellen aan anderen en zwijgen over jezelf..... daar is iedereen een kei in. Die cultuur is nu juist een obstakel om sociale onveiligheid in een buurt aan te pakken".

Hoezo een obstakel?

"Ook in de Landenbuurt, bepaald geen crisiswijk, is veel aan de hand. D'r wordt ingebroken, d'r lopen junks rond, d'r zijn enge plekken en regelmatig vlamt vandalisme op. Tegelijkertijd zie je dat de sociale controle stevig aan het slijten is. Mogelijk oorzaken zijn de snelle bevolkingsverandering in de buurt en de opkomst van uiteenlopende leefstijlen. Minder sociale controle heeft tot logisch gevolg dat de buurt slechter in staat is om problemen op te lossen of te voorkomen. De gordijnen gaan vroeg dicht. Veel men-

Mevrouw van Halderen: "Het ophalen van akkoordverklaringen nam wel veel tijd in beslag, omdat ik vaak werd uitgenodigd voor een bakje koffie. Het was dus wel erg gezellig.

Iedereen vond het heel belangrijk, want bij ons vinden veel inbraken plaats. Zo'n hek geeft toch een veiliger gevoel. We hadden het allang kunnen hebben als we zelf eerder het initiatief genomen hadden. Ik denk dat het toch nodig is om de mensen duidelijk te maken dat ook zij verantwoordelijkheid dragen.

sen perken hun leefruimte af tot hun woonkamer en passen hun gedrag aan .....aan de angst een mogelijk slachtoffer te worden. Ze komen 's-avonds niet meer op straat, midden plekken die ze als eng ervaren. En zo worden ze 'slachtoffer' met hun angst als 'dader'.

Op deze manier stikt het in Oud Mathenesse van de 'konijnen' kun je wel zeggen", grapt Johan, naar het verhaal van de wezel en het konijn verwijzend, en vervolgt: "Overheid, politie, brandweer of ziekenwagen kunnen de kracht van sociale controle (het probleemoplossend en voorkomend vermogen) nooit vervangen, ook al zouden ze willen. Het draait dus om het ontwikkelen van nieuwe buurnormen waarmee groepen met uiteenlopende leefstijlen zich kunnen identificeren. Normen die sociale controle weer mogelijk maken. Sociale veiligheid is b.v. zo'n norm die iedereen aangaat. **De vanzelfsprekendheid van vroeger moet nu georganiseerd worden.** De overheid hebben we nodig maar bewoners moeten die normen zelf in praktijk brengen. Wie dus alleen maar eisen stelt aan anderen, wordt al gauw een zeurpiet maar houdt in elk geval het probleem in stand".

'GEUR'

Cors Hordijk meldt dat 611 bewoners een akkoordverklaring hebben ondertekend. Door middel van zo'n verklaring (kontraakt) stem je in met het afsluiten van je binnenterrein en alle voorwaarden die daaraan verbonden zijn, o.a. dat je fl.15,00 in de kosten zult bijdragen.

Cors over de respons: "Het is dik 80% van de 750 huishoudens in deze 6 woonblokken. Een prima resul-

Cors Hordijk: "Toen de bewonersorganisatie met '89 watt' begon, liet ik dus vallen dat ik af en toe wel een beetje tijd overhad voor iets nuttigs. Nou, ik heb het geweten! Folders maken, brieven schrijven, aannemers bellen, een buurtvergadering toespreken, klussers werven; dat was allemaal nieuw voor mij. Maar... met de hulp en steun van een stel fantastische mensen heb ik veel kunnen leren".

taat. De 6 terreinen gaan dan ook in januari dicht".

Wat was de eerste stap in deze actie?

Cors grinnekend: "Johan vindt dat je bij een nieuw initiatief altijd eerst de 'geur van organisatie' moet verspreiden. Dat hebben we ook met 'Veilig Binnenterrein' gedaan. Huis-aan-huis werden goed verzorgde brochures bezorgd, gestoken in enveloppen met daarop de kreet 'Het Aanbod' gedrukt. De volgende dag gonsde het al in de buurt. Elke keer als ik in de SRV-winkel kwam, viel ik met m'n neus niet in een pakje

boter, maar in een spontane buurtvergadering over de actie.

'Veilig Binnenterrein' was in een klap bekend. Zo'n brochure wekt wel degelijk het vertrouwen op in de organisatie achter de actie. Zo van: 'Die weten hoe ze iets moeten aanpakken, dat zit wel snor, je kunt veilig meedoen'.

Cors vertelt verder: "Na die brochure hebben we een week lang het vuurtje aangewakkerd. Net zolang totdat de aktiepunten van '89 Watt en de Woonomgeving' ieders oren uit kwamen. Je moet het ijzer niet te kort in het vuur houden als je gaat smeden".

89 WATT

89 WATT

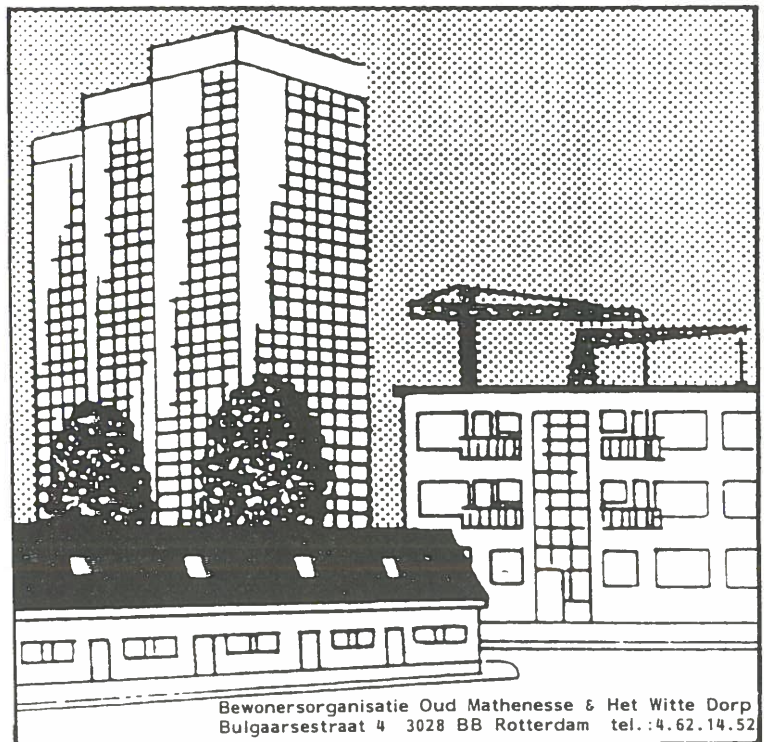
89 WATT

89 WATT

89 WATT

VEILIG BINNENTERREIN

Bevat
het totale
programma
89 WATT en
de woonomgeving

DE OMKERING

Hoe zit het met die 'omkering' van de opbouwwerker?

"We hebben er een sport van gemaakt om 'em in alle denkbare voorvallen en stappen in te bouwen".

Noem eens een paar voorbeelden?

"We waren b.v. bedacht op mensen die alleen maar wilden betalen en de rompslomp aan ons wilden overlaten. Dat vonden we te passief. Het ging ons niet alleen om het resultaat maar ook om het proces op de trappen, in de blokken, in de buurt. Snelle reageerders werden of gestrikt voor het ophalen van akkoordverklaringen of moesten even geduld hebben.

ENG

De buurtbijeenkomst van 24 oktober leverde 16 bewoners op die verklaringen wilden ophalen. Dat was te weinig. Om gesprekken op de trap over veiligheid en de aktie goed tot hun recht te laten komen, vonden we 20 adressen per ophaler het maximum. Spontaan boden zich mensen aan die mee wilden helpen. Maar zij woonden niet in een van de 6 blok-

In het informatieboekje 'Veilig binnenterrein' doet de bewonersorganisatie een aanbod om de binnenterreinen in één klap af te sluiten. Behalve goed, kan het dan ook goedkoop. Per huishouden bedragen de kosten fl 15.-, een éénmalige bijdrage. Voor dat bedrag wordt elk blok afgesloten met degelijke poorten. Anti-klimvoorzieningen komen er op het hekwerk, dat met betonvoeten in de grond verankerd wordt. De poorten worden geplaatst volgens richtlijnen van Bouw- en woningtoezicht, brandweer e.d. Het afsluitsysteem is nagenoeg onderhoudsvrij, ook bij intensief gebruik. Ieder huishouden, tot slot, krijgt voor z'n vijftien piek een sleutel van de poort.

ken. De bewoners moesten niet met buitenstaanders in gesprek raken, maar met elkaar. We hebben de bezoekers van de buurtvergadering naderhand opgebeld en gemeld dat de aktie in hun blok niet uit de startblokken kon komen, door gebrek aan vrijwilligers. Dat zou toch jammer zijn! Het waren boeiende telefoongesprekjes. Sommigen vonden het 'eng' om bij burens langs te gaan, anderen vroegen zich af 'Waarom doet een ander dat niet'.

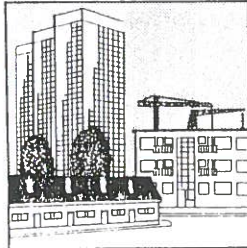
GORDIJNEN WEER OPEN

Onze veronderstellingen over het probleem werden dus weer eens bewaarheid. Onze reactie was: als iedereen er zo over denkt, stopt de aktie nu! Dat perspektief bij zo'n aantrekkelijk aanbod dwong mensen om dan toch maar weer de 'gordijnen open te doen'. Uiteindelijk stond er een ploeg van 35 buurtbewoners klaar. De ophalers werden goed geïnstrueerd en éénmaal bezig, werden ze steeds fanatieker", constateerde Cors en gaat verder: "Zij herstelden bij hun burens iets van de norm dat je zelf medeverantwoordelijk bent voor veiligheid, ook op je binnenterrein. Die ronde van de ophalers maakte ook andere initiatieven los: bestrating en verlichting op binnenterreinen".

AFSTRAFFEN

Hoe is de betaling geregeld?

Cors: "De akseptgiro's zijn deze week verstuurd. Voor de 15-de moet iedereen betaald hebben. Mocht de betalingsdiscipline in een blok slecht zijn, dan anuleren wij het inmiddels bestelde hekwerk voor dat blok. Dat hebben we ook zeer duidelijk aan de bewoners meegedeeld. We zien slechte betalingsdiscipline als een

Bewonersorganisatie Oud Mathenesse & Het Witte Dorp
Bulgaarsestraat 4 3028 BB Rotterdam tel. 4.62.14.52

Aan: geadresseerde.

Betreft: Nota voor Uw bijdrage
aktie 'Veilig Binnenterrein'.

Rotterdam, 29 november 1989.

Geachte heer/mevrouw,

De aktie 'Veilig Binnenterrein' is in Uw woonblok succesvol geweest. Eind januari 1990 zal Uw binnenterrein ook daadwerkelijk met hekwerk en toegangsdeuren afgesloten worden. Tevens ontvangt U dan een sleutel van de toegangsdeuren.

Door het ondertekenen van een (gele) akkoordverklaring heeft U zich bereid verklaard om f 15,00 bij te dragen in de kosten. Wij verzoeken U om deze bijdrage vóór vrijdag 15 december te voldoen.

Dit kan op 2 manieren:

- * Via Uw bank of giro door gebruik te maken van onderstaande akseptgiro. U moet invullen: Uw giro/banknummer en handtekening.
- * Via kontante betaling in de Wijkwinkel. Gelieve onderstaande akseptgiro dan mee te nemen.

Betaling vóór 15 december is een vereiste, daar anders de opdracht aan de aannemer voor Uw binnenterrein geannuleerd moet worden. T.z.t. ontvangt U een financieel verslag van de aktie.

BEWONERSORGANISATIE OM & HWD.

---

acceptgiro

over te schrijven / te betalen

----- 1 5 0 0 -----

van de rekening van de rekening

(15) (00)

Veilig Binnenterrein.

Volgnummer aktie 'Veilig Binnenterrein'

van de rekening

zijn Uw rekeningnummer en het bedrag ingevuld

op rekening 255271

Bewonersorganisatie Oud Math. & Het Witte Dorp
Bulgaarsestraat 4
3028 BB Rotterdam

op rekening 255271

Bewonersorganisatie Oud Math. & Het Witte Dorp
Bulgaarsestraat 4, 3028 BB Rotterdam

40255271+ 32>

De bijdrage van fl.15.- is niet willekeurig gekozen. Bij een veel lager bedrag is de kans aanwezig dat bewoners de hele operatie niet serieus nemen. Vijftien gulden schept een band met het plan en de latere uitvoering. De bewoners dragen voor ongeveer 75% bij in de totale kosten van de afsluiting. Het resterende gat wordt gedekt door de bewonersorganisatie. Dit gift wordt niet als een probleem ervaren. De aktie 'Veilig binnenterrein' leverde in de eerste plaats een fraai resultaat op. Veel belangrijker echter was de weg waarlangs het resultaat geboekt werd.

terugval naar vrijblijvendheid. En die straffen we af".

Cors over de gesprekken met bewoners over het toekomstig beheer van het hekwerk: "Het begon natuurlijk met flink naar de bewonersorganisatie kijken. Het was immers ons initiatief, dus wij zouden ons wel opwerpen als toekomstig beheerder. Onze reactie was simpel: 'Jullie hebben er voor betaald, dus jullie zijn gezamenlijk de eigenaren. Op het beheer moet je wat bedenken, anders zou het toch jammer zijn'. We zitten nu midden in discussies hoe je dat kunt organiseren als bewoner. Een onderhoudsfonds en vrijwilligers uit de blokken die regelmatig het hekwerk inspecteren. Los van het feit dat iedereen er dankzij de aktie wel op zal gaan letten. Kortom...ook hier hebben we de verantwoordelijkheid weer bij de bewoners gelegd".

TOPPUNT OMKERING

Wat was het indrukwekkendste van de aktie?

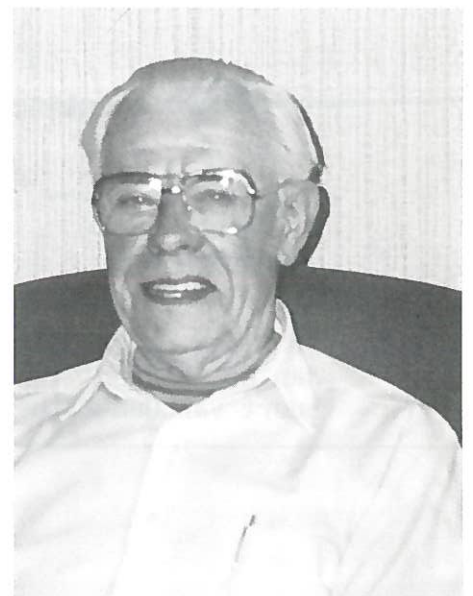
Johan: "Dat het toppunt van de 'omkering' door de woonomgevingsgroep (voortgekomen uit '89 Watt') zelf bedacht werd. Wat te doen met de kleine 20% die geen akkoordverklaring heeft getekend. Juridisch gezien moet je -als straks het hek-

werk is geplaatst- ook hun een sleutel geven. Zomaar de sleutel in de brievenbussen laten glijden, ging de groep te ver. De niet-betalers worden nu uitgenodigd om hun sleutel op te halen in de Wijkwinkel op bepaalde tijden. Leden van de woonomgevingsgroep gaan dan in discussie met hen en overhandigen vervolgens de sleutel, waar ze recht op hebben....".

VOLGENS LOESJE

Word je dan met een honkbalknuppel opgewacht?

"Hèhè....daar zijn we weer. Eindelijk gaan mensen elkaar aanspreken op mede-verantwoordelijkheid voor hun omgeving en termen als 'honkbalknuppel' en 'politiestaat' komen weer op tafel. Ken je die poster van Loesje? Nee.....'Zeg niet voortdurend vrijheid, als je vrijblijvendheid bedoelt'". ●

De heer de Vrijer: "Ik woon nu al bijna 50 jaar in deze wijk en probeer vaker zaken op het binnenterrein en in de woonomgeving verbeterd te krijgen. Soms kun je er door alleen al met mensen over te praten, dingen gedaan krijgen. Maar het is moeilijk om veel mensen direct mee te krijgen als je goed idee hebt. En met een grote groep.....

Een goed gecoördineerde aktie als 'Veilig binnenterrein', met goede informatie blijkt wel te werken.

Ik zet me nu, via de Wijkwinkel, ook in voor andere dingen in de woonomgeving. En eigenlijk is dat maar een kleine moeite".

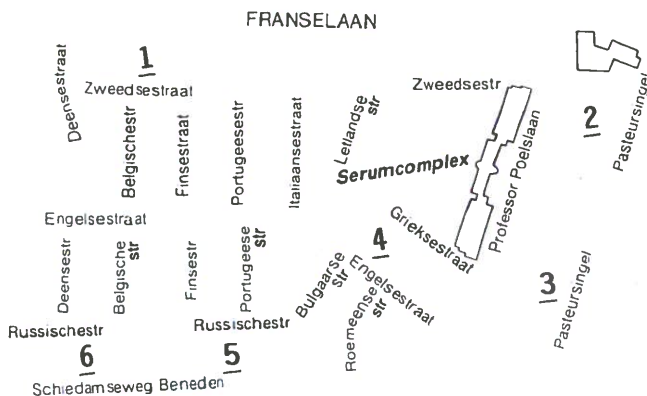

De landenbuurt in Oud Mathenesse kent momenteel zes zogenaamd 'open' binnenterreinen (zie kaartje). In 1988 bombardeerde de werkgroep Sociale veiligheid (voornamelijk bestaand uit vrouwen uit de Landenbuurt) die binnenterreinen tot onveilig gebied. 's Avonds zijn ze in complete duisternis gehuld en dus niet pluis. Schuurtjes op de binnenterreinen, zo die al gebruikt worden door bewoners, worden regelmatig opengebroken of worden gebruikt door junkies die er hun roes in uit slapen. Kortom, de binnenterreinen zijn 'enge plekken', waar een bewoner zich bij voorkeur niet vertoont. Afsluiting zou de situatie zonder meer veiliger maken. Omdat de omliggende huizen bezit zijn van talloze eigenaren is een dergelijk initiatief niet eerder genomen. Na afsluiting wordt uiteraard ook de kans op insluiting via de achterkant van de woningen minimaal.

Buurtbijeenkomst Woonomgeving.

Datum : dinsdag 24 oktober.
Plaats : Wijkwinkel, Bulgarsestraat 4.
Aanvang : 20.00 uur

Gratis vervoer is mogelijk.
Bel 462 14 52.

De 6 nog 'open' binnenterreinen aan de 'Randen' van de Landenbuurt van Oud-Mathenesse.

Copyright c. 1989 RIO

Deze mini-editie van de reeks kan onbeperkt worden vervoelvuldigd of openbaar gemaakt worden, in enige vorm, hetzij elektronisch, door fotokopiëren, opnamen dan wel op een andere manier in het kader van HET VRIJE ROTTERDAM.

De heer Mulderij: "Ik heb de mensen, bij wie ik akkoordverklaringen ophaalde, gelijk gevraagd of we niet ook het binnenpad konden ophogen, egaliseren en betegelen. Een aantal mensen en ik willen dat best doen als we zand en tegels krijgen. De gemeente gooit toch zoveel weg. Dat kunnen we hier goed gebruiken.

Het wordt je door de gemeente vaak ook niet makkelijk gemaakt om dingen te verbeteren, zoals toen met mijn nieuwe schuurtje. Bouw- en woningtoezicht stelt soms eisen die nergens op slaan.

Er zijn best veel mensen die mee willen meedoen, maar ze moeten over de streep geholpen worden. En dan doe ik wel mee want ik kan vaak wel wat regelen..."

"In Alkmaar begon de victorie en in Rotterdam de Sociale vernieuwing", aldus burgemeester Bram Peper.

SOCIALE VERNIEUWING? DE OMKERING!

De Omkering ligt een tipje van de sluier op. Het is een eenmalige uitgave die als cadeau is aangeboden aan burgers en gemeenteraad van Rotterdam, in vergadering bijéén, op 6 en 7 december 1989.

Tekst: J.Janssens en E.Lindenburg

De tekst was niet tot stand gekomen zonder medewerking van Aad van de graaf, Cors Hordijk, Lia van Halderen, Dhr. de Vrijer en Dhr. Mulderij.

**OPBOUWWERK / IN UITVOERING **

1e druk 1989 oplage 750

2e druk 1990 oplage 750

SPECIALE SOCIALE VERNIEUWINGSUITGAVE

Opbouwwerk-in-uitvoering is een reeks praktijkbeschrijvingen onder het motto: hoe zet je als opbouwwerker een probleem om in een georganiseerd initiatief.

Redactie: A.F.van Veenen

Uitgave: Rotterdams Instituut

bewonersondersteuning RIO

Kortenaerstraat 1

3012 VB Rotterdam